

- ред. проф. В. М. Пристинського, Т. М. Пристинської. Слов'янськ, 2021. С. 45–49. URL: <https://ddpu.edu.ua/index.php/navihatsiia-3/nauka-ta-inovatsii/konferentsii/3288-v>
3. Лебедик Л., Стрельніков В. Інтерактивні технології навчання майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 4 (193). С. 49–53.
 4. Лебедик Л., Стрельніков В. Розвиток особистісно-професійної компетентності майбутніх фахівців із соціальної роботи. *Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти* : зб. наук. статей / за заг. ред. Г. Л. Єфремової. Суми, 2021. С. 572–579.
 5. Стрельніков В. Ю., Лебедик Л. В. Розвиток креативності майбутнього фахівця соціальної роботи в епоху цифрової реальності. *Філософія для дітей: сучасний стан і перспективи розвитку* : матеріали Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф., м. Київ, 25, 26 трав. 2021 р. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 201–207. URL: http://www.iod.gov.ua/images/files/SB_25_260521.pdf
 6. Стрельніков В. Ю. Складники проєктувальної діяльності майбутніх соціальних працівників. *Соціальна робота: виклики сьогодення. Інноваційні соціальні проєкти та волонтерські практики* : зб. матер. XI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 лист. 2021 р.). Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2021. С. 238–241.

УДК 364.04.4

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН

Лемко Галина,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Прикарпатський національний

університет імені Василя Стефаника,

Дмитрук Арсен, студент, Інститут права

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

У статті проаналізовано особливості та мотиви сексуального насилля під час збройних конфліктів. Світова спільнота все більше схиляється до того, що згвалтування під час збройного конфлікту принижує гідність людини. Заборона згвалтування є компонентом у різних угодах, що обумовлюють правила ведення військових дій. Сексуальне насильство в умовах збройного конфлікту є порушенням основоположних принципів Міжнародного Гуманітарного Права та військовим злочином. Воно полягає у навмисному спричиненні сильних страждань та являється психологічною травмою для потерпілих.

Ключові слова: сексуальне насильство, згвалтування, травма, військові дії, окупанти.

The article analyzes the features and motives of sexual violence during armed conflicts. The world community is increasingly inclined to believe that rape

during armed conflict degrades human dignity. The prohibition of rape is a component in different agreements that stipulate the rules of war. Sexual violence in the conditions of armed conflict violates fundamental principles of International Humanitarian Law and is military crime. It consists in intentional infliction of the strong suffering and is a psychological trauma for victims.

Key words: sexual violence, rape, trauma, military actions, occupiers.

Актуальність проблеми. У життя кожної людини у нашій країні свої корективи внесла війна. На жаль, серед них є особи, які пізнають особистий жах ще і через насилля. Під час російсько-української війни збільшується кількість потерпілих від статевих злочинів з боку росіян. Ці дії практикуються задля руйнування відсічі та соціальних зв'язків у соціумі через конкретних потерпілих.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблеми насильства присвячено ряд досліджень таких науковців: І.Бандурки, В.Боровик, Б.Братуся, Л.Волинець, А.Гусейнова, Т.Драгунової, Н.Зинов'євої, Л.Зюбіна, Н.Левітова, Н.Максимової, О.Піддубної, З.Фрейда та ін.

Мета статті – здійснення аналізу сексуального насилля як військового злочину.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні з кожним днем війни фіксується з боку російських окупантів все більше фактів сексуального насильства. Зґвалтування стало ще одним із видів зброї рашистської армії проти цивільного населення України. Воно розглядається як військовий злочин впродовж багатьох століть.

У період воєнного часу сексуальні злочини – це не тільки зґвалтування. До них також належать:

- Погрози зґвалтуванням або сексуальним насиллям;
- Каліцтво статевих органів;
- Тортури сексуального характеру;
- Примусове оголення;
- Сексуальне рабство;
- Примусова вагітність;
- Примусова стерилізація;
- Примушування до проституції.

Сексуальне насильство в умовах збройного конфлікту є порушенням основоположних принципів міжнародного гуманітарного права та військовим злочином.

Заборона зґвалтування у теперішній час відкрито є компонентом у різних угодах, що обумовлюють правила ведення військових дій, починаючи зі статті 46 Положення про закони та звичаї війни, що включені як додаток до Гаазької конвенції 1907 року, яка гарантувала повагу до «сімейної гідності та прав» [1].

Стаття 27 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 року забороняє «зазіхання на честь жінок та гарантує захист від зґвалтування, примушування до проституції чи будь-якої іншої форми посягання на їхню моральність» [2].

Будь-яке сексуальне насильство є воєнним злочином, порушенням законів та звичаїв війни.

У «Міжнародному протоколі з документування та розслідування сексуального насильства в конфлікті» дано визначення таких основних мотивів агресора:

1. Сексуальне насильство у конфлікті може відбуватися щодо багатьох осіб, особливо цивільних, задля «досягнення військових цілей». У даному випадку сексуальне насильство є складовою «широкомасштабного нападу на цивільне населення або актів геноциду».

2. Задля «послаблення громади та отримання контролю над нею» сексуальне насильство також можуть застосовувати. Для того, щоб певну групу покарати чи знищити, тероризування її членів, помсти також використовують сексуальне насильство.

3. Сексуальне насильство може також слугувати формою катувань «у місцях тримання під вартою, в'язницях та слідчих ізоляторах» для покарань, принижень, залякувань потерпілих або для отримання інформації від затриманих.

4. Відбуваються випадки сексуального насильства над людьми задля впливу на певних осіб через «їхні конкретні функції, роль або посаду в громаді». Наприклад, це можуть бути лідери, активісти, їхні прихильники та члени їхніх сімей.

5. Сексуальне насильство може здійснюватися і над мирними особами чи членами ворожих сил з метою «об'єднання солдатів та бійців, як форму товариства, винагороди або ритуалу ініціації, або як метод, за яким молоді члени групи стають співучасниками злочину і через те прив'язаними до більшої групи».

6. Також сексуальне насильство може відбуватися як «частина ритуальних або шкідливих колективних практик, наприклад, у віруваннях, що статеві зносини — часто з незайманими та/або дітьми — наділяють бійців особливою силою, непереможністю або є зціленням від хвороб» [3].

За сексуальне насильство, як і за інші порушення норм міжнародного права, передбачена відповідальність. Її призначають за результатами розгляду судових справ у Міжнародному кримінальному суді в Гаазі, створеними трибуналами або національним судом України.

Саме тому важливо реєструвати воєнні злочини та фіксувати максимальну кількість доказів задля притягнення до відповідальності винних. Тому, в офісі Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції радять:

- звернутися за медичною допомогою для фіксації стану здоров'я до медичного закладу (103);
- повідомити про злочин Нацполіцію (102), Генеральну прокуратуру (0 800 507 001) або Урядову гарячу лінію (15 47);
- зафіксувати злочин та можливих свідків: описати обставини, місце (адреса чи позначка на карті), дату й час злочину, ПІБ, дату народження та контакти постраждалої особи, детальну інформацію про злочинців (кількість, якщо відомо — імена й посади, наявність зброї, про що розмовляли між

собою тощо), інформацію про схожі випадки у вашій місцевості, завдану шкоду, контакти свідків, фото/відео з місця подій.

Якщо особа перебуває на тимчасово окупованій території і не має можливості звернутися до уповноважених органів влади – можна повідомити про злочин Офіс Генерального прокурора телефоном (096 755 02 40) або електронною поштою (conflict2022.ua@gmail.com).

Також, передати інформацію для подальшого розслідування можна:

- на сайті Офісу Генерального прокурора України;
- через телеграм-боти: @stop_russian_war_bot або @war_crime_bot.

Сексуальне насильство часто являється психологічною травмою для потерпілих, тому важливо звернутися і за психологічною допомогою, яку можна отримати за телефоном Урядової гарячої лінії (15 47), Національної гарячої лінії з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації (116 123), а також апелювавши до мобільних бригад соціально-психологічної допомоги.

Діяльність мобільних бригад соціально-психологічної допомоги забезпечує МБФ «Українська фундація громадського здоров'я» у партнерстві з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) за фінансової підтримки уряду Сполучених Штатів Америки в рамках проєкту «Комплексний підхід до вирішення гендерно зумовленого насильства та насильства проти хлопців, дівчат, чоловіків та жінок у східних регіонах України» [4].

Мобільні бригади запрацювали у 12 містах України – Запоріжжя, Дніпро, Полтава, Одеса, Вінниця, Ужгород, Тернопіль, Чернівці, Хмельницький, Львів, Луцьк та Івано-Франківськ. У кожному місті функціонує по 2 бригади. До складу кожної з мобільних бригад входять два фахівці/-чині (психолог/-иня, соціальний/-а працівник/-ця), а також водій з автомобілем.

Послуги мобільних бригад надаються завдяки фінансовій підтримці урядів Великої Британії, Канади та CERF.

Отож, у військовий час російські окупанти здійснюють чимало злочинів, серед яких чільне місце займає сексуальне насильство, що являється порушенням основних принципів міжнародного гуманітарного права. Сексуальне насильство – психологічна травма, яка зачіпає всі сфери функціонування особистості, завдає руйнівного впливу на потерпілих та їхнє оточення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї : Положення про закони і звичаї війни на суходолі. *Офіційний вісник України*. 2017. № 2. С. 605. Ст. 67. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222)
2. Конвенція про захист цивільного населення під час війни. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
3. Міжнародний протокол з документування та розслідування сексуального насильства в конфлікті. URL: https://womenua.today/UWC-library/unwomen/37-International_Protocol_2017_2nd_Edition_UKR.pdf.

4. Сексуальне насильство під час війни: чому стається та як діяти постраждалим? URL: <https://www.prostir.ua/?news=seksualne-nasylstvo-pid-chas-vijny-chomu-stajetsya-ta-yak-diyaty-postrazhdalym>

УДК: 167+376+37.037

**ПОЛІПШЕННЯ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ДІТЕЙ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗІ СКЛАДНИМИ
ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ ЗАСОБАМИ ФІЗКУЛЬТУРНО-
ОЗДОРОВЧОЇ ПРОГРАМИ В УМОВАХ ОСВІТНЬО-
РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ**

Лещій Наталія,

доктор педагогічних наук, доцент,
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського»

В статті розглянута проблема поліпшення психоемоційного стану дітей молодшого шкільного віку зі складними порушеннями розвитку в умовах освітньо-реабілітаційного центру. Мета роботи полягає в обґрунтуванні фізкультурно-оздоровчої програми у дітей молодшого шкільного віку зі складними порушеннями розвитку та експериментальному вивченні її ефективності на поліпшення психоемоційного стану дітей. В роботі застосовано комплекс методів теоретичного рівня дослідження та емпіричного (опитування, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент); методи математичної статистики. В дослідженні приймало участь 100 дітей молодшого шкільного віку, з них 53 дівчинки та 47 хлопчиків, які методом випадкової вибірки були розподілені на 2 групи – експериментальну та контрольну. Висновки. Експериментальна апробація розробленої програми сприяла вірогідному поліпшенню психоемоційного стану дітей зі складними порушеннями розвитку.

Ключові слова: психоемоційний стан, діти зі складними порушеннями розвитку, освітньо-реабілітаційний центр, фізкультурно-оздоровча програма.

The article considers the problem of improving the psycho-emotional state of children of primary school age with complex developmental disorders in the educational and rehabilitation center. The purpose of the article is to substantiate the physical culture and health program for children of primary school age with complex developmental disorders and experimental study of its effectiveness in improving the psycho-emotional state of children. The set of methods of theoretical level of research and empirical (survey, pedagogical observation, pedagogical experiment) is applied in the work; methods of mathematical statistics. The study involved 100 children of primary school age, including 53 girls and 47 boys, who were randomly divided into 2 groups – experimental and control. Conclusions. Experimental testing of the developed program contributed to the probable improvement of the psycho-emotional state of children with complex developmental disorders.